

штитувати нові двері і вікна у старому будинку входять у коло уявлень про зв'язок між здоров'ям, життям та добробутом господаря і хатою, яка первісно закладалася на його "голову" Порухення початкового порядку в хаті, зокрема переробка вікон і дверей, уявлялося як таке, що може завдати шкоди господареві, який це житло спорудив. Ймовірно, що саме тому майстри й не наважувалися розпочинати прорубувати вікна, вичікуючи, щоб господар власноручно санкціонував початок цієї небезпечної для нього роботи.

Згідно з іншим звичаєм, при заміні дверей не можна викидати старий одвірок, на якому вгорі над входом традиційно вирізьблювали хрест. Бойки вважали це "великим гріхом" (с. Підбуж Дрогобицького району)²⁰. Такий старий одвірок, замінивши, зберігали в коморі або шопі між старими речами. Цей звичай завдячує своїм походженням у значній мірі сакральності хреста, як важливого релігійного християнського символу.

Для спорудження нової хати українці Карпат не використовували вдруге старий сволок. На Бойківщині такий "грагарь" спалювали²¹. Сволок, як і деякі інші конструктивні елементи дому (підвалини, піч, поріг тощо) належав до найважливіших символів житла. Він зв'язував не лише стіни хати, а й у переносному значенні її мешканців. В центральних районах України, зокрема на Полтавщині, сволок у системі будівельної обрядовості мав символічний статус, аналогічний статусу підвалин при заснуванні житла в українських Карпатах. На Лубенщині побутувало повір'я, що сволок закладається на "чиюсь голову" Під його кінці у місця врубки клали ладан, гроші, овечу вовну, хліб, сіль, кропили свяченою водою. При його укладенні всі присутні зберігали урочисту тишу і спокій²². Про значення і роль сволока свідчить і те, що як у Карпатах, так і в інших регіонах України його отожднювали з головою. Так, згідно з українським повір'ям майстри не повинні вдаряти обухом сокири або вальком по сволоку, бо в мешканців дому болітиме голова²³. Крім того, сволок дублював образ світового дерева. Тому українці Карпат встановлювали у новій хаті виключно новий сволок, оскільки разом зі старим могли передатися усі біди та нещастя, які були у старому житлі.

²⁰Архів ІН НАНУ.– Ф. 1.– Оп. 2.– Од.зб. 356.– Арк. 3.

²¹Архів ІН НАНУ.– Ф. 1.– Оп. 2.– Од. зб. 356.– Арк. 14.

²²Милорадович В.П. Життьє-бытьє лубенского крестьянина //Українці: Народні вірування, повір'я, демонологія.– К., 1991.– С. 173.

²³Зеленин Д.К. Восточнославянская этнография.– М., 1991.– С. 316.

Факти,
гіпотези,
пошук

Роман КИРЧІВ

МІФОЛОГІЯНА ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА (Закінчення, початок у зошиті 1)

Roman KYRTSHIV. The Mythical World of Volodymyr Hnat'uk. Ending. Beginning in the Notebook 1'95.

Текст рукопису "Нарису...", як і планував В.Гнатюк, сягає 10-11 аркушів друку. Він має вигляд закінченої праці, хоч, очевидно, бракує вступної частини. Автор майже повністю використав свою друковану розвідку "Останки передхристиянського релігійного світогляду наших предків", включивши її готові статті про ті чи інші демонічні істоти і явища у відповідні місця "Нарису..." Останній так само, як і попередня розвідка, складений з характеристик різних персонажів і уособлень народної міфології, написаних на основі фольклорно-етнографічного матеріалу та відомостей з давніх писемних джерел. Тут також безпосередньо в тексті чи прикінцевих бібліографічних увагах подані вказівки на цитовані і використані матеріали, на аналогічні реалії в міфології інших народів.

Але загалом "Нарис..." має характер оригінальної праці. Це наголошував і сам автор. У збереженому фрагменті листа до О.Кульчицької (без дати) він писав: "Нарис укр. мітології" буде дуже відмінний від "Останків релігійного світогляду наших предків", значно побільшений, доповнений, перероблений. В окремій розділі будуть літописні боги (8 богів і 1 богиня).. Між персоніфікаціями буде Дуга, Туча, Град і т.д. Деякі уступи, пр., Місяць, Сонце, Зорі, Вітер і т.д. будуть значно ширші."¹

У цій праці застосовує В.Гнатюк групування матеріалу в кількох розділах: "Всесвіт", "Боги", "Духи", "Персоніфікації", "Чудовища", "Люди з надприродною силою" Тут український вчений пішов за існуючим у науці новочасним досвідом систематики міфологічних реалій за їх, так сказати, ранговим статусом і функціональною семантикою, що замінила раніше поширене розміщення їх за алфавітом назв. Скористався, зокрема, працями відомого вченого-міфолога Людвіка Преллера (1809-1863) про грецьку і римську міфологію² та згаданими дослідженнями

¹Архів Художньо-меморіального музею Олени Кульчицької у Львові.– Г-в/3.– N 1549.

²Preller L. Griechische Mythologie.– Leipzig, 1854.– Bd. 1, 2; Preller L. Römische Mythologie.– Berlin, 1865.

Г.Махалія і Л.Нідерле, присвяченими слов'янській міфології, на які він найчастіше покликається у своєму "Нарисі..."

Однак В.Гнатюк не копіює якоїсь готової класифікаційної схеми своїх попередників-міфологознавців. Найбільше схиляється він до групування матеріалу в Махалія і Нідерле, але відходить від їх надто роздрібненого рубрикування, за яким іноді близькі й однотипні міфологічні реалії потрапляли в різні групи. Групування у В.Гнатюка більш укрупнене, компактніше, простіше і тому сприятливіше, легше для сприйняття. Зрештою, воно цілком продиктоване логікою самого матеріалу, його національною специфікою.

Кульчицька О. Скарбник. Туш, перо, пензель.

Не все, щоправда, переконує в класифікації В.Гнатюка. Ледве чи можна, скажімо, об'єднати в одну групу все те, що вміщено в розділі "Всесвіт" ("Небо", "Хмари", "Вирій", "Земля", "Почитання гір", "Почитання криниць і джерел", "Душа" і т.п.). Не вмотивоване вміщення Купайла серед розряду богів. Очевидно, що й "Закляті скарби" слабо вписуються в розділ "Люди з надприродною силою".

Слід зазначити, що пошуки раціональної наукової класифікації матеріалу народної міфоло-

гії тривають і в наш час. Тому "Нарис..." В.Гнатюка з присутньою в ньому тенденцією власного підходу до цієї проблеми заслуговує на увагу і з цього погляду.

Послідовність розділів у праці відповідна тій структурі міфологічних уявлень, яку схематично подав В.Гнатюк у наведеній вище формулі про пантеїзм (себто одухотворення, обожествлення природи, культ природи) світогляду наших предків. Після першого, порівняно невеликого розділу "Всесвіт", наступна частина представляє богів і божеств. Їх характеристики основує автор головню на свідченнях літописів, грецьких хронік та інших давніх пам'яток, з яких часто цитує відповідні фрагменти, а також на положеннях і висновках дослідницької літератури, основні позиції якої вказує наприкінці статей.

Маємо тут не тільки зведення наявних відомостей про богів давньоруського язичництва і використання наукових інтерпретацій цих відомостей, а й власний дослідницький аналіз та осмислення цього матеріалу автором нарису. На чолі вищих богів він ставить Сварога, солідаризуючись у цьому з думкою М.Грушевського, який не поділяв скепсису і заперечення цього погляду рядом відомих учених (В.Ягичем, Г.Махалем, О.Фамінциним та ін.).

Власна дослідницька позиція В.Гнатюка простежується і в інших випадках. Дуже істотним при цьому є те, що вчений нерідко додає до наявної інформації про давніх богів і божества непомічені досі відповідні відомості про відгомін і збереження їх традицій у реаліях етнографії та фольклору. І, що також важливо, постійно тримає в полі зору зв'язок цього давнього пласта культури з пізнішою українською традицією та, де тільки може, вказує на нього. Ось, наприклад, у статті про Перуна: "Деякі учені старалися доказати, що поганські русини перебрали культ Перуна або від литовців, в яких був бог Перкунас, або від скандинавців, яких бог Тор дістав у Києві іншу назву; інші доказували, що він був богом князя і його дружини, але не народу. Та всі ці доводи нестійкі. Перун був старинним богом русинів і його культ перейшов з Києва в передхристиянських часах ще в інші слов'янські землі, чого сліди полишалися подекуди в західних, а особливо, у полудневих слов'ян і дісталися навіть до народних вірувань. У нас заховався досі проклин: "Перун би тебе вбив (або-трис)!"

І далі наводить ще цілий ряд інших прикладів про відгомін Перунової традиції у віруваннях і усній словесності українців. Характеристики божеств Громова і Бурівника цілком оперті на український фольклорний та етнографічний матеріал.

Свіжими і науково цінними є основані на ет-

нографічних відомостях спостереження вченого про перенесення ряду прикмет поганських богів на пізніших християнських святих, поєднання давніх звичаїв, обрядів, святковостей з християнськими. Аналітичні дослідницькі розробки і судження стосовно еволюційного процесу давніх вірувань і міфологічних уявлень, їх інфільтрації в пізніші світоглядні і релігійні нашарування містять багато продуктивного для дальшого дослідження цієї складної проблеми.

Розділ “Духи” складений переважно з опублікованих раніше готових текстових розробок, які В.Гнатюк переносить здебільшого без змін чи з деякими дрібними правками і невеликими додатками. Зберігається навіть той же, що в розвідці, порядок розміщення духів, починаючи від чорта до “Страдчата” (потерчата)³ За надрукованим текстом подані також характеристики Змія і Перелесника. Новими є в цьому розділі лише статті “Лісун (полісун)”, “Нічки”, “Нітки” і “Часник”

Розділ “Персоніфікації” також включає дещо з того, що було в надрукованому варіанті. Але, по-перше, більшість з цих статей значною мірою перероблена і доповнена так, що, по суті, становлять новий варіант попередніх характеристик. Приміром, якщо в надрукованому тексті про персоніфікацію місяця говориться в якихось кількох рядках, то в рукописі нарису цієї теми присвячена обширна стаття з підбіркою яскравих ілюстрацій з народних колядок та з інших фольклорних жанрів і повір'їв, з фіксацією різних регіональних версій цієї персоніфікації. У новій розробці подається стаття “Злидні”. В цілу окрему студію розрослася стаття “Доля(щастя)” — тепер вона має назву “Доля(щастя) і Недоля”

І, по-друге, багато статей у цьому розділі цілком нових, у них ідеться про міфологічні персоніфікації, які в попередній розвідці В.Гнатюка не фігурували або лише згадувалися: “Зоря”, “Світання”, “Туча”, “Дош”, “Дуга”, “Сон”, “Диво”, “Обіда”. Оригінальними складовими цього розділу є цикли статей про персоніфікації часу (пір року, місяців, днів тижня, годин), різних хвороб (пристріт, вроки, гостець, чума, пропасниця та ін.) і смерті.

Невеликий за обсягом розділ “Чудовища” містить зведені В.Гнатюком відомості про жажливі фантастичні істоти, страховища, які збереглися в українській фольклорній традиції. Відкриває цю частину оповідання про Вія (Шолудивого Буняка в Галичині), налісане головню на основі розвідки М.Драгоманова “Шолудивий Буняк в українських народних оповіданнях” (1887). Але чомусь зовсім залишена поза ува-

гою фактично перша праця на цю тему — стаття І.Вагилевича “Шолудивий Буняк. З народних переказів” (1844). До пошуків додаткового фольклорного матеріалу спрямовують короткі статті про Дику Бабу, велетенських вужів (полозів) і птахів (Грифів), велетів-людоїдів (песиголовців), виродків (несамовитих) та ін.

Кульчицька О. Градівник. Туш, перо, пензель.

Одним з найбільших є розділ про людей з надприродною силою. Він відкривається статтею про мерців, які, згідно з народними віруваннями, не припиняють свого існування після смерті, можуть сприяти або шкодити живим, турбуються за родину, сплачують земні борги, мстять за кривду тощо. Ця і низка наступних статей (“Покутники”, “Потопельники”, “Повісельники”, “Опирі”, “Вовкулаки”, “Відьми”, “Знахарі”, “Градівники”, “Інклюзники”, “Закляті скарби”) майже без змін перенесені з попередньої розвідки⁴. Додані лише невелика замітка “Нічниця” і кінцева в цьому розділі стаття про надзвичайно сильних людей (“Богатирі”).

Завершує нарис В.Гнатюка його переклад одного з розділів праці Л.Нідерле “Життя старих слов'ян”, присвяченого стислій характеристиці наявних досліджень слов'янської міфології

³Гнатюк В. Останки передхристиянського релігійного світогляду наших предків.— С. VIII-XXX.

⁴Гнатюк В. Останки передхристиянського релігійного світогляду наших предків.— С. VII-XXIV

(“Огляд праць із царини слов'янської міфології”). В.Гнатюкові імпонував (це він не раз наголошував) науково-критичний аналіз визначного славіста напрацювань в сфері вивчення слов'янської міфології, його прониклива селекція цього добробку і стислі влучні оцінки. Для українського читача цей огляд мав послужити не тільки оціночним орієнтиром в історіографії проблеми, але й значним розширенням тієї бібліографічної інформації, що давалася в нарисі. Тому В.Гнатюк уважав доцільним включити цей фрагмент праці чеського вченого у свій нарис.

Зіставлення українського тексту цієї частини з оригіналом засвідчує цілковиту точність перекладу. Лише в одному місці — там, де Л.Нідерле, називаючи вчених новішого часу з різних країн, котрі зробили певний внесок у дослідження слов'янської міфології, відніс І.Франка і В.Гнатюка до Росії, перекладач уточнив, вставивши перед іменами українських вчених два слова “в Україні”.⁵

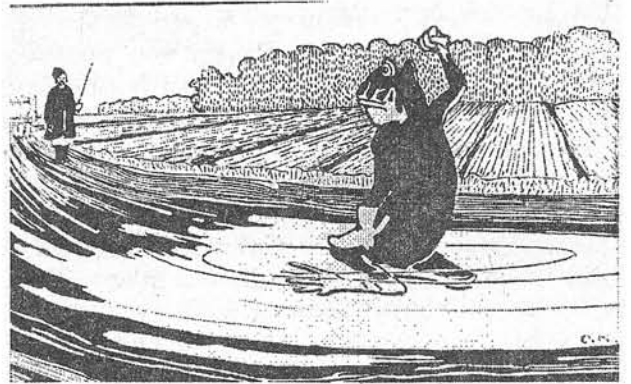
Такий у загальному зміст нарису і співвідношення його з попередньо опублікованою розвідкою В.Гнатюка на цю тему. Крім того, що було вже зроблене і сказане вченим на цю тему раніше, “Нарис української міфології” вносить багато нового — як конструктивною спробою цілісного охоплення української міфології, так і багатством фактичного матеріалу, його освітленням та інтерпретацією.

* * *

Як і в свій час І.Вагилевич, В.Гнатюк був кращим знавцем української і взагалі слов'янської міфології. Але обом їм не вдалося реалізувати свій задум — завершити і видати узагальнюючі дослідження на цю тему. Така вже доля української науки, що в умовах чужоземного поневолення постійно була залежною від скупих коштів, обмежених видавничих можливостей та інших несприятливих чинників. А шкода, бо в українському (та й загальнослов'янському) міфологознавстві ці праці могли б стати свого часу значними віхами. Тим більше, коли б “Нарис...” В.Гнатюка вийшов так, як хотів автор, — у поєднанні з проникливими ілюстраціями О.Кульчицької, то взагалі став би прецедентом у практиці видань зі слов'янської міфології. Його поява мо-

гла перервати смугу тривалої відсутності більш-менш помітної праці про українську міфологію і, можливо, послужила б імпульсом для активізації досліджень у цій сфері.

Але не сталося, рукопис заліг в архіві. Шкода для науки, для українського читача, якого головню мав на увазі В.Гнатюк, готуючи свою працю, якому хотів повідати про його минуле, щоб він більше знав і цинив своє.

Кульчицька О. Болотяник. Туш, перо, пензель.

Для української науки в радянський час національна міфологія була якщо не забороненою, то в усякому разі небажаним полем для дослідження. І зрозуміло чому: імперській системі, яка брутально і агресивно прямувала до злиття народів “Союзу” в уявній спільноті “советский народ” (а фактично їх тотальної русифікації), були абсолютно не на руку дослідження, що висвітлювали історичну глибину й етнокультурну самотність цих народів.

Тому в Україні за останнє сімдесятиліття не з'явилося якоїсь значнішої публікації, присвяченої українській чи слов'янській міфології, за винятком деяких, в яких ця тема обговорюється принагідно у зв'язку з іншими питаннями або трактується поверхово, ненауково. Набагато більше зроблено в цій ділянці російською наукою, на яку меншою мірою налягав тиск офіційної регламентації й ідеологічної заангажованості.⁶ Та, як і в попередні часи, український матеріал у цих дослідженнях — лише складова ширшого загальнослов'янського чи східнослов'янського контексту, а не підмет.

На цьому безвідрадном тлі новочасного українського міфологознавства виразно виділяється кілька публікацій учених діаспори. Передусім,

⁵Глибоко поважаючи Л.Нідерле як визначного вченого-славіста, В.Гнатюк не схвалював його проросійської, москвофільської позиції, яка в непоодиноких випадках давалася взнаки, як і в даному разі. Звичайно, Нідерле не міг не знати, що І.Франко і В.Гнатюк — не російські вчені. Своє неприхильне ставлення до москвофільства Нідерле висловлює В.Гнатюк у листі до І.Панькевича від 6 листопада 1924 р.) Листи Володимира Гнатюка до Івана Панькевича (1920-1926).— С. 194.

⁶Найзначнішими є монографічні дослідження С.Токарева “Религиозные верования восточнославянских народов XIX — начала XX в.” (Москва, 1957), Б.Рибакіна “Язычество древних славян” (Москва, 1981), фундаментальна двотомна енциклопедія “Мифы народов мира”

це монографія Митрополита Іларіона (Івана Огієнка). "Дохристиянські вірування українського народу" (Вінніпег, 1965). В ній зроблено спробу охопити стислим оглядом цілу систему дохристиянських вірувань українського народу, в тому числі і його міфологію (богів і божества та демонологію). Простий і яскравий характер викладу цієї праці робить її доступною і зрозумілою для широкого читача. Це фактично перша опублікована монографія і перший підручник української міфології. Нічого кращого з цього предмета поки-що не маємо. Тому добре, що акціонерне товариство "Обереги" недавно перевидало цю працю репринтним способом в Україні (Київ, 1992).

Кульчицька О. Пасічник і Нечистий. Туш, перо, пензель.

Цікавою спробою критичного розгляду відомостей про давні релігійні уявлення і культу на території сьогодишньої України та пантеон вищих богів дохристиянської доби з залученням археологічних джерел та інших додаткових даних є невелика, але предметна і оригінальна стаття Богдана Кравціва "Мітологія української землі", надрукована як додатковий розділ діаспорного перевидання (Вінніпег, 1964) колективної праці "Історія української культури", що заходами відомого видавця Івана Тиктора наприкінці 30-х років вийшла у Львові.⁷

Слід згадати і перевиданій уже в наші дні (тими ж "Оберегами") нарис І.Нечуя-Левицького "Світогляд українського народу. Ескіз української міфології" (Київ, 1992) та збірник "Українці: народні вірування, повір'я, демонологія", що вийшов у серії "Пам'ятки історичної думки України" (Київ, 1991). В останньому вміщена низка праць українських дорадянських дослідників, що стосуються народних

вірувань і міфології. Передруковано, до речі, і розвідку В.Гнатюка "Останки передхристиянського релігійного світогляду наших предків", але чомусь з великими скороченнями, які ніяк не позначені в тексті і в примітках упорядників.⁸

Отже, на сьогодні читач уже дещо має про українську міфологію. Можна вважати, що названа книжка І.Огієнка певною мірою реалізувала задум В.Гнатюка видати науково-популярну працю на цю тему, яка була б доступною для розуміння широкого загалу. Але ця обставина аж ніяк не знімає доцільності публікації рукопису "Нарису української міфології" В.Гнатюка. І не тільки тому, що йдеться про фактично невідому, одну з цікавих пам'яток нашої науки, що, зрештою, також належить до заповнення прогалин у наших знаннях про минуле.⁹

Важливіше те, що праця В.Гнатюка не втратила інтересу своїми науково-пізнавальними якостями, своїм змістом, який у багатьох моментах несе нову інформацію, оригінальні аналітичні дані і дослідницькі судження, що не тільки не повторюють того, що вже надруковане, а розвивають, поглиблюють досліди попередників, освітлюють досліджувані явища з таких сторін, з яких вони ще не розглядалися чи простежені недостатньо. В цьому легко переконатися, коли порівняти написане про давньоруських богів у різних авторів (хоча б, наприклад, у названих вище новіших публікаціях Митрополита Іларіона, Б.Кравціва, Б.Рибакова) з тим, що говорить про них у "Нарисі..." В.Гнатюка. Щодо української народної демонології, то досі нічого кращого від написаного про неї В.Гнатюком немає.

І ще одне, також дуже істотне й актуальне. "Нарис..." В.Гнатюка з його великим науковим апаратом, поважними і виваженими судженнями, з прикінцевим перекладом критичного огляду літератури про слов'янську міфологію Л.Нідерле, здатний отверезуюче впливати на тих, хто легковажно піддається спокусі довільних "міфологічних фантазувань" і спрощеного, поверхового підходу до народної міфології. А таких

⁸Упорядкування, примітки та біографічні нариси А.П.Пономарьова, Т.В.Косміної, О.О.Боряк. Вступна стаття А.П.Пономарьова. В кінці тільки вказано, що друкується за: Гнатюк В.М. Вибрані статті про народну творчість //ЗНТШ.- Нью-Йорк, 1981.- Т. 201. Але чому за передруком, а не за оригіналом-першодруком, який цілком доступний?

⁹У передмові до названої вище книжки Митрополит Іларіон зазначає, наприклад, що його праця — "перша спроба хоч коротко подати всі дохристиянські вірування українського народу" (с. 9). Але це не так, бо такою першою спробою був, власливо, "Нарис..." В.Гнатюка, якщо навіть не враховувати ще ранішої праці І.Вагилевича.

⁷Ця праця Б.Кравціва передрукована в першому зшитку факсимільного видання "Історії української культури", (Київ, 1993).

чимало вже розвелось в наш час. І, навпаки, — стимулювати розвиток наукового пізнання цього предмета.

Студії над українською народною міфологією — нашою прадавньою культурною спадщиною, релікти якої й досі залишаються живучими в духовності українського народу і є одним з вагомих свідчень глибини його етногенетичного кореня та багатовікової неперервності і спадкоємності культурної традиції, потребують продовження зусиллями серйозних, компетентних дослідників. Добрим помічником і порадиником буде їм підготовлена до публікації праця нашого великого народознавця "Нарис української міфології"

Нові видання

ВИДАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО ВИДАВНИЦТВА
"ROUTLEDGE" ЗА 1994 РІК
(з рекламного проспекту)

ROUTLEDGE new 1994 books.

Серія "Європейська асоціація соціальних атропологів"

Європейська асоціація соціальних атропологів утворилася в січні 1989 р. Її завданням є обмін науковою інформацією, сприяння співробітництву між дослідниками та викладачами й репрезентація роботи соціальних атропологів на загальноєвропейському рівні. За останні роки в серії EASA видано такі книги:

ТЕРЕНОВА РОБОТА І ПРИМІТКИ. Упорядкували Ган Вермеулен та Артур Ролдан. 1994. 244 с. /FIELDWORK AND FOOTNOTES. Edited by Han Vermeulen and Arturo Roldan/.

В збірнику "Теренова робота й примітки" обговорюються проблеми вивчення історії антропології у Європі, а також розглядаються сучасні дискусії в ділянці історії науки та структури знань. Видання включає такі питання: витоки та початки етнографії та етнології в Європі та Сполучених Штатах Америки; уявлення європейця про світ у 17 — 18 століттях; етнографічні описи в дорожніх звітах грецьких мандрівників; - початки власне антропології у Європі; - винайдення Малиновським етнографічної методики; - іспанська соціальна атропология та її вплив на викладання антропології у Мексиці.

СОЦІАЛЬНИЙ ДОСВІД ТА АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗНАННЯ. Упорядкували Кірстен Гаструп та Пітер Гаструп. 1994.— 244 с. /SOCIAL EXPERIENCE AND ANTHROPOLOGICAL KNOWLEDGE. Edited by Kirsten Hastrup and Peter Hastrup/

Автори збірника, простежуючи шлях матеріалу від етнографічної нотатки до аналітичних результатів, показують як теренова робота приводить етнографа до розуміння "культури" та "суспільства" та до усвідомлення тих процесів, які трансформують суспільство й культуру. Дослідники з'ясовують різницю між суб'єктивністю та об'єктивністю, переглядають значення терміну "емпіричний" і на конкретних прикладах демонструють складність епістемологічних проблем сьогодення. Демістифікуючи рівень суб'єктивності в етнографічному процесі і ще раз наголошуючи на життєздатності теренових робіт, вони відновлюють довір'я до антропологічного підходу у вивченні світу.

АЛКОГОЛЬ, РІД І КУЛЬТУРА. Упорядковано Дімітрою Гефо-Медіано.— 1992.— 208 с. /ALCOHOL, GENDER AND CULTURE. Edited by Dimitra Gefou-Madianou/

Автори показують, що у країнах Європи алкоголь відіграє особливу роль у культурі, релігії, соціальній ідентичності і що способи вживання алкоголю є тим аналітичним інструментом, за допомогою якого можуть досліджуватися різні соціо-культурні групи.

ІНШІ ІСТОРИЇ. Упорядковано Кірстен Гаструп.— 1992.— 144с. /OTHER HISTORIES. Edited by Kirsten Hastrup/

У цій книзі досліджується природа історії й виважується її місце в структурах соціальної антропології. Розглядаючи історичний та етнографічний матеріал, дослідники сходяться на думці їх каузального зв'язку. У пошуках відповіді на запитання, що раніше розглядалося як цілість і поступ європейської історії, дослідники підкреслили тісну взаємозалежність культури й історії і запропонували кардинально нове бачення історії як такої.

ВІДРОДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ РИТУАЛІВ. Упорядковано Джеромі Боїссіван.— 1992.— 216 с. /REVITALIZING EUROPEAN RITUALS. Edited by Jeremy Boissevain/.

Науковці досліджують чому, всупереч всім передбаченням, святкування відновлюються в спільнотах всієї Європи. Це проявляється у карнавалах, ярмарках та фестивалях Британії, Польщі, Іспанії, Італії, Мальти та Греції.

РОЗУМІННЯ РИТУАЛІВ. Упорядковано Даніелем де Коппет.— 1992.— 144с. /UNDERSTANDING RITUALS. Edited by Daniel de Coppet/

У будь-якому суспільстві ритуали творять, підтримують і змінюють культурну ідентичність і соціальні відносини. Дослідники полемізують про зрозуміння ритуалу в структурі сучасної соціальної антропології.

За проспектом 1994 ROUTLEDGE ANTHROPOLOGY CATALOGUE матеріал підготувала
Марія МАЄРЧИК.